

דעות

בעולם של טראמפ אין מוסר, אין גבולות, אין אחריות משותפת. זה רע לישראל

שאול אריאלי • ד"ר אריאלי הוא ראש קבוצת המחקר "תמרור-פוליטוגרפיה"
לסכסוך הישראלי-פלסטיני

20:00 • 13 בנובמבר 2025

הישראלים, אפופי חדווה והקלה בעקבות שחרור החטופים משבי חמאס והפסקת המלחמה בעזה, מודים למי שהביא את ההישג הזה: הנשיא דונלד טראמפ (לפי סקר של המכון לדמוקרטיה מהחודש שעבר, 95% מכלל הציבור סבורים שנשיא ארה"ב "די תרם" או "תרם מאוד" להשגת ההסכם). ההצלחה של טראמפ — בכוחניות, איומים בוטים ודיפלומטיה של כפייה — על רקע חולשת המערכת הבינלאומית, ממחישה כיצד הנשיא האמריקאי ממוטט את המערכת הזאת מבפנים.

מאז חזר לכהונה שנייה טראמפ מערער את שלושת היסודות של הסדר העולמי — הקונצנזוס הבינלאומי, החוק הבינלאומי והמערכת הרב־צדדית של מוסדות, כמו עצרת האו"ם, מועצת הביטחון של האו"ם ובתי הדין הבינלאומיים. טראמפ לא רואה בכל אלה מנגנונים שחיוניים לתיאום, אלא אזיקים שיש לשבור. הוא מחזיר את מערכת היחסים הבינלאומית אל ימי טרום מלחמת העולם הראשונה, לעידן של "העיקרון האימפריאלי", על פיו מדינות היו חופשיות לפתוח במלחמות, לכבוש ולספח שטחים, ולדרוש הכרה במעשיהן בשם "הזכות הטבעית של החזק".

ב-4 בפברואר 2025 חתם טראמפ על צו נשיאותי שהורה לארצות הברית לפרוש ממועצת זכויות האדם של האו"ם, ולבחון מחדש את השתתפותה בארגונים בינלאומיים אחרים. "ארה"ב לא תשתתף במועצת זכויות האדם ולא תבקש להיבחר לגוף זה", אמר טראמפ, שרואה בשותפויות הרב־צדדיות נטל ולא נכס. הוא מנהל יחסים בין מדינות כפי שהוא מנהל עסקים: כל שיתוף פעולה מותנה בתועלת מיידית. אין ערכים, אין מחויבות מוסדית, יש רק אינטרסים. בכך טראמפ מפרק את אחד מעמודי התווך של הסדר העולמי – הקונצנזוס שמעניק תוקף לחוק, לערכים, ולגבולות המותר והאסור.

לאורך שתי כהונותיו טראמפ זלזל בגלוי במערכת המשפט הבינלאומית. ב-6 בפברואר 2025 הוא חתם על צו המטיל סנקציות על השופטים והעובדים של בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC), בנימוק שבית הדין חצה קווים אדומים כאשר העז לדון בפשעים שבוצעו, לכאורה, על ידי אזרחי ארה"ב או ישראל. בכך הכריז טראמפ בפועל, שהחוק הבינלאומי אינו חל על מי שחזק מספיק. ארגוני זכויות אדם הגדירו את הצעד "בגידה במערכת הצדק הבינלאומית", ויותר מ-60 מדינות פרסמו הודעה משותפת שבה נאמר: "אנו מאשרים מחדש את תמיכתנו המתמשכת והבלתי מעורערת בעצמאות, בהעדר משוא הפנים וביושרה של בית הדין הפלילי הבינלאומי". אבל זה לא הרתיע את טראמפ. מבחינתו, החוק הוא המלצה בלבד.

כך הופך עקרון הכוח לעקרון־על. טראמפ סבור שכוח צבאי, לחץ כלכלי ואיום אישי הם הכלים האפקטיביים היחידים ביחסים בינלאומיים. הוא משתמש בהם בחופשיות, ורואה בהם נשק לגיטימי בניהול מדיניות. מוסדות כמו מועצת הביטחון, שנועדו להרתיע מדינות מלפעול חד־צדדית, מאבדים את כוחם לא רק בשל הווטו האמריקאי, אלא משום שטראמפ מייבש את תקציביהם, מצמצם את ההשתתפות של ארה"ב בהם, ומצהיר: "ארה"ב לא תשתף פעולה עם מוסדות שמנסים לפגוע באינטרסים הלאומיים שלנו". מועצת הביטחון והאו"ם הופכים לגופים חסרי שיניים, כשאררה"ב – המדינה שבנתה את המערכת הזו אחרי מלחמת העולם השנייה – מובילה את פירוקם.

לעיני כל מתחולל שינוי מהותי בתפישת הסדר הבינלאומי: במקום אחריות קולקטיבית — כוח חד־צדדי; במקום דיפלומטיה — איומים; במקום משפט — אינטרסים. "טראמפ צדק לגבי האו"ם — הסדר העולמי שלכם נגמר", הכריזה הכותרת של מאמר אוהד באתר Modern Diplomacy. הצהרה זחוחה זו ממחישה את עומק השינוי: הסדר העולמי, שהיה אמור להגן על החלשים מפני החזקים, קורס.

בכך טראמפ מחזיר את העולם לתבנית היסטורית ישנה. לפני 1914 לא היו מוסדות בינלאומיים שיכלו לעצור מדינה מלתקוף את שכנתה. מי שיכול היה, כבש שטחים. מי שנחלש, נטרף. העולם היה מורכב מאימפריות. החוזה החברתי הגלובלי השולל מצב של כיבוש נולד כלקח מהאימה של שתי מלחמות העולם, שהוכיחו כי כשאין כללים — יש הרס טוטאלי.

טראמפ, במובנים רבים, מבטא את ההפך: הוא מבקש להחזיר את האנושות לתקופה שבה אימפריות החליפו שטחים במלחמות, ודיפלומטיה היתה רק אמצעי להשגת יתרון זמני. "החזקים עושים מה שהם יכולים, והחלשים מקבלים את מה שניתן להם", כתב תוקידידס לפני 2,400 שנה. טראמפ פשוט הפך את האמרה הזאת למדיניות רשמית, והדוגמאות לכך רבות. למשל, התבטאויותיו ואיומיו כלפי קנדה ודנמרק, האיומים לתקוף עם כטב"מים קרטלי סמים בשטח ונצואלה ומקסיקו, ומדיניות הסחר שלו, שבה הסכמים משתנים או מבוטלים על פי הרצון והצורך, ולא על פי מוסכמות.

אותה שיטה ניכרת גם בסוגיית עזה והחטופים. טראמפ התערב לא רק מתוך שאיפה לבסס יציבות אזורית, אלא גם כדי להוכיח שהכוח האמריקאי עדיין יכול לכפות פתרונות. התערבותו איננה רק פונקציה של אינטרס אזורי, אלא גם של יוקרה אישית. הוא מבקש להירשם בספרי ההיסטוריה כמי שהביא הסכמי שלום דרמטיים במזרח התיכון — הישג שיש לו משקל אלקטורלי בארה"ב ויניב תועלת תדמיתית משמעותית בחתירתו לקבל פרס נובל לשלום.

כדי להשיג זאת טראמפ מעורב אישית, ואף שלח לישראל צוות מדיני מורחב הפועל דה־פקטו כמחליף של ממשלת ישראל במישור הבינלאומי: הם מנהלים את המגעים עם מדינות ערב, מפקחים על יישום ההסכם מול חמאס, ומסמנים לעולם כי הכתובת היחידה למשא ומתן בסוגיית עזה היא וושינגטון — ללא מעורבות של מוסדות רב־צדדיים.

במקביל, טראמפ אינו מותיר ספק ביחס לאילוצים שהוא כופה על ירושלים: הוא הזהיר כי אם ישראל תנצל את המומנטום לספח שטחים בגדה המערבית — היא תאבד לחלוטין את תמיכת ארה"ב. זו איננה אמירה טקטית בלבד, אלא הצבת תנאי מהותי: הסכמה לשחרור חטופים ולתיאום אזורי, בתמורה לבלימת מהלכי סיפוח שימוטטו את היכולת של האמריקאים להתנהל באזור מול שחקנים אחרים.

"גרמנו לזה לקרות, כי גרמנו להם לפחד מההשלכות", אמר טראמפ בראיון ל"פוקס ניוז" על השגת הפסקת האש. הוא לא הסתיר את העובדה שהשתמש באיומים ככלי מדיני. "אתה מדבר, אתה מאיים, ואז הם זזים. ככה עושים עסקאות".

בעיניו, גם חיי אדם אינם אלא עוד מרכיב במשחק הכוח. ואכן, ההישג של שחרור החטופים נהפך לכלי תעמולתי. משפחות החטופים, הנאשמות לתוצאה, מהללות את "האיש שהחזיר את הילדים הביתה"; אבל בפרספקטיבה היסטורית, טראמפ פשוט ניצל את קריסת המנגנונים הבינלאומיים כדי לבצר את מעמדו כמתווך יחיד. הוא לא הציל את המערכת — הוא הוכיח שאפשר להסתדר בלעדיה.

ההשלכות מהדהדות הרבה מעבר למזרח התיכון. כאשר נשיא ארה"ב מתייחס לבתי הדין הבינלאומיים, לאו"ם או להסכמים בינלאומיים כאל אויבים, הוא שולח מסר עולמי. בעולם שבו אין מוסדות שיכולים למנוע ניסיונות פלישה, סיפוח, או הכרזות חד־צדדיות, כל מדינה יכולה לבחור לעצמה מה נוח לה ומה לא.

כשמנהיג מעצמה מתפאר בכך ש"אין חוק בינלאומי — יש אינטרס לאומי" ושולח את נושאת המטוסים "ג'ראלד פורד" לחופי ונצואלה, הוא מציב מודל לחיקוי. רוסיה, סין, טורקיה ואפילו מדינות קטנות יותר — כולן מקבלות לגיטימציה להתעלם מכללים. התוצאה היא מערכת של אנרכיה מתוחכמת, שבה כל מדינה קובעת לעצמה את קנה המידה של הצדק.

טראמפ מחזיר את מערכת היחסים הבינ"ל אל ימי טרום מלחה"ע הראשונה, לעידן של "העיקרון האימפריאלי", על פיו מדינות היו חופשיות לפתוח במלחמות, לכבוש ולספח שטחים בשם "הזכות הטבעית של החזק"

המהלך הזה מבטא לא רק אידיאולוגיה — הוא חלק מאסטרטגיה. טראמפ יודע שחברה בינלאומית מפוררת תאפשר לו שליטה נוחה יותר: בלי מועצת הביטחון, בלי דו"חות על זכויות אדם, בלי חוקים שמגבילים יצוא נשק או מחייבים סנקציות כלכליות. בינתיים הציבור האמריקאי נשבה ברעיון הישן־חדש של "אמריקה תחילה", גם אם זה אומר ש"העולם יחכה לאחר כך". כפי שנכתב באתר "המועצה ליחסי חוץ" (CFR), "נאום טראמפ בעצרת האו"ם ב-23.9 מסכן את היתרונות של שיתוף פעולה גלובלי". הוא פשוט מעדיף עולם בלי מוסדות על פני עולם שבו, בתור מנהיגת העולם, אמריקה מחויבת לכללים ולמטרות, כמו למשל, בעניין האקלים.

לפני הבחירות לראשות העיר ניו יורק סיפק טראמפ המחשה נוספת לשימוש הציני שלו בכוח. הוא תקף את המועמד הדמוקרטי במרוץ, זוהרן ממדאני (שניצח בכל זאת), כינה אותו "הקומוניסט ממדאני", ואיים מפורשות (כפי שפורסם ב"גרדיאן"), כי "אם מועמד קומוניסט ינצח בבחירות לראשות העיר ניו יורק, ספק רב אם אעביר כספים פדרליים — מעבר למינימום הנדרש — לעירי הראשונה והאהובה" (3.11).

למחרת, חזר טראמפ על המסר בריאיון ל"פוקס ניוז", ואמר: "מועמדים שמעדיפים את האו"ם על פני אמריקה, לא יקבלו ממני גרוש אחד כשאני בבית הלבן". גם בהתערבות זו — המקומית לכאורה — ניכרת תפישתו הכוחנית: שימוש בכספי ציבור כאמצעי לחץ, הצגת בחירות אזוריות כמאבק אידיאולוגי בין "לאומיים" ל"בוגדים", וערעור נוסף של מוסדות הביקורת והאיזון הפדרליים.

הבעיה היא, שהמערכת לא תשרוד ללא המוסדות והאיזון הנחוצים. ההיסטוריה מוכיחה, כי כשאין מוסדות מתווכים בעלי כוח, המלחמות חוזרות, וחוקרים כבר מזהירים מפני "נסיגה מערכתית של ארה"ב מהעולם של מחויבויות". מדינות קטנות ינסו להגן על עצמן ולהתחמש, מעצמות בינוניות יחפשו בריתות אזוריות למול המעצמות העולמיות, והסכמים יוחלפו בהסכמות חשאיות ומסוכנות. אין בכך חזרה לפשטות, אלא חזרה לסכנה של הסלמה והתפרצות מחדש של אלימות.

כך, דווקא בשעה שהעולם מצפה לפתרון דיפלומטי בעזה, טראמפ משדר מסר הפוך: לא משא ומתן, אלא כפייה; לא חוק, אלא כוח. הוא קובע את מי לתגמל ואת מי להרתיע על פי האינטרסים המידיים שלו, באמצעות כוח ולא באמצעות המשפט הבינלאומי — ובכך מחליף את רעיון הקהילה הבינלאומית ברעיון הג'ונגל. אם מדינות יאמצו את דרכו, גם שחרור החטופים יהפוך לתקדים של פוליטיקה כוחנית, לא של פיוס אנושי.

ב-2018 כתבתי ב"הארץ" על המגמה הזו במדיניות של טראמפ: "מערכת הבחירות הבאה בארה"ב (2020) היא זו שתקבע לאן פניו של העולם — לעידן הקרח ביחסים הבינלאומיים או להפשרה". אחרי הפוגה קצרה בתקופת ג'ו ביידן, חזרנו לעידן הקרח במלוא עוצמתו. אלא שהפעם, הקרח אינו רק מטאפורה לנתק דיפלומטי — מדובר בכפור מוסרי. בעולם שבו טראמפ קובע את הכללים, אין מוסר, אין גבולות, אין אחריות משותפת. יש רק אינטרסים.

אם מדיניות זו תימשך על ידי טראמפ או יורשו, או על ידי פוטין, ארדואן או מנהיגים אחרים, העולם עלול להיכנס לתקופה שבה כל מדינה תפעל לפי כוחה, לא לפי החוק. ישראל, שמרגישה כעת אסירת תודה לנשיא שהביא את החטופים, עלולה לגלות כי בטווח הארוך היא עצמה תידרש לשלם את המחיר הכבד ביותר על קריסת הסדר העולמי. בעולם שבו אין ביטחון למדינות קטנות, אין שותפות ערכית, אין דין ואין דיין, ואין מי שיעצור את הבא בתור מול טראמפ. לא לעולם חוסן.

לחצו לקבלת עדכונים בנושא:

דונלד טראמפ

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר |
רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל

© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ